

Tisztelgés Rózsa György előtt

Aki folyamatosan olvasta a 3K-ban megjelent, Rózsa György által jegyzett cikk-, visszaemlékezés-sorozatot, egészen bizonyosan nemcsak kitűnően szórakozott, nemcsak bevezetődött, mintegy a legkellemesebb módon, a magyar könyvtártörténet egy döntő fontosságú csaknem félszáz éves korszakába, de úgy vélhette, hogy Rózsa Györggyel is ismeretséget kötött. Ez utóbbi vélekedés azonban súlyos tévedés. Jóllehet szubjektív, személyes sorozatról volt szó (ld. 3K. 1995. november, december, 1996. március, április, május, november, 1997. június), jóllehet a beszélő, a narrátor, a főszereplő mindvégig Rózsa György volt, a „mohikános” sorozat mégsem róla szólt. Azt pedig végképp nem tette ez az írásfüzér, hogy megfejtette volna számunkra a Rózsa-rejtélyt. Nevezetesen azt, hogy miként is volt lehetséges ez az életpálya, hogyan fér el egy életben, egy személyiségben a nemzetközi rangú és hírvű tudós (a tudományok nagydoktora, alapvető szakmai-tudományos publikációk, könyvek, értekezések, tanulmányok egész sorának szerzője), verset is publikáló, szépprózában is megnyilatkozó, az anekdota egyszerű magyar műfaját is felvállaló-művelő író, a menedzser, akinek sikerült a szinte lehetetlen is: új épületet „varázsolnia” az ország egyik legnagyobb könyvtárának; és a könyvtáros is, a velünk egyívású kolléga (aki magát mindenkor könyvtárosként határozta-határozza meg, pl. abban a számos lexikonban, ki kicsodában, amelyekben szerepel). Ezt a rejtélyt megfejteni nyilván nekünk sem adatott meg, épp ezért nem is törekszünk-törekedhetünk rá. Individuum est inefabile – mondták a régiek, és nekünk nincs módunk vitába szállni velük.

Amire talán módunk van, az a köszöntés gesztusa, és az a törekvés, hogy fellillantsunk valamit ebből az eddig is oly gazdag pályából.

Aki olvasott valamit Rózsa Györgytől, először nyilván a szerző műveltségén, multikulturalitásán lepődött meg. Meglepő otthonosság és tájékozottság nemcsak a szakmában, a szűken vett könyvtárosságban – ez természetes lenne ilyen rangú könyvtári vezetőnél –, de otthonosság és naprakész tájékozottság az irodalomban (klasszikusban és maiban), a nagy tudományos trendekben és irányzatokban (közgazdaságtudománytól a politológiáig, filozófiától a történelemtudományig stb.), valamint az „életvalóságban”. Rózsa György Nagyváradon született, román iskolába járt, franciául olvasott már szinte gyerekként. Adyt édesapja adta kezébe, de megmutatta neki azt a bodegát is a nagyváradi színház mellett, ahol ő látta magát a költőt. Amikor – a Rajk-ügy egyik elágazásaként – Kistarcsára internálták, egy katolikus pappal került börtön-barátságba. Peripatetikus beszélgetéseik során nemcsak Rózsa György vezette be Ady világába a művelt papot, ő is kapott tőle „információkat”, teológiáit is, irodalmi is. Amikor, pályakezdőként, versenyvizsgával, a külügyminisztérium kötelékébe került, először fogalmazó gyakornokként, később miniszteri fogalmazóként, nyilván belelátott, bele kellett látnia a nagypolitika boszorkánykonyháiba is. Mint moszkvai követségi titkár

olyan nagykövetek mellett szolgált, mint Szekfű Gyula és Molnár Erik. Szerencse? Nyilván az is. Ám tanulni, feltöltődni, elsajátítani azt, amire lehetőség kínálkozik, bizonyonnyal egyéni fogékonyság, adottság, hozzáállás kérdése is. Tanulnia pedig adatott mód és lehetőség fölös bőségben is. És korántsem mindig szerencsés szituációk, körülmények jóvoltából. A börtön sem tekinthető föltétlenül szerencsének, pedig ott nemcsak a katolikus klérus egy emberileg kiváló tagjával, de a tágabb értelemben vett magyar valósággal is alkalom nyílt megismerkedni. Pl. azzal a bácskai parasztemberrel, aki Kominform-barát kommunistaként szökött Magyarországra, hogy azután, mint volt spanyolos, mint örök forradalmár, természetesen Tito kémjeként kerüljön Rózsa közelébe. (Amikor, már a hatvanas években, egy temetésen találkoztak, Pali bácsi – nem ismervén fel azonnal Rózst – természetes gesztussal a különböző börtönöket sorolta mint lehetséges ismeretkötésük helyszíneit.) De vajon szerencse-e avagy valami egyéb, hogy – priuszosként – az Országos Könyvtári Központban – a megsemmisítésre ítélt, végül is Kózhalmi Béla jóvoltából is megmentésre került – könyvek pincebéli szortírozójaként átment kezén a magyar kulturális örökség szerzetesi könyvtárakban, államosított antikváriumokban felhalmozódott és pincébe került jó része. Vagy szerencse-e, ha a Népkönyvtári Központ munkatársaként vidékre kellett járnia? A magyar vidék és a magyar könyvtárak, központi utasítások és helyi értelmezés, végrehajtás modell-képletei mindenestre nem papírosműveltség részeként jutottak el hozzá. A közgazdaságtudomány ismeretanyagát sem csupán kutató tudóshoz egyedül méltó módon sajátította el, hanem – sokkal inkább – mint az MTA Közgazdaságtudományi Intézetének sajátos státusú munkatársa, aki régi könyvek válogatása és az általa már akkor ismert modern információs technikák antinómiái közt vesződött. Nos, akárminek minősítjük mindezt, talán érthetővé teszük, hogy ez a férfi, aki 1960-ban az Akadémiai Könyvtár élére került (először igazgatóként, 1989-től főigazgatóként), az bizony felkészült mindenre, ami rá főnökként várhatott. Pályája innentől a 3K minden olvasója előtt ismert már. Tudható az is, mit tett azért, hogy az Akadémiai Könyvtár méltó és korszerű elhelyezést, épületet és berendezést kapjon, tudható az is, hogy ez korántsem volt egyszerű feladvány, bár az igazi nehézségeket nem a szakmai problémák okozták. A szakma számára a leginkább tudható azonban az, hogy Rózsa György állandóan jelen van. Ritka az olyan könyvtári esemény, konferencia, ankét, megbeszélés, ahol nem hallatja a szavát, ritka az a szakmai probléma, amellyel kapcsolatban nem mondaná el véleményét. Az információs társadalomról, az olyigen elhíresült szupersztrádáról az elsők közt tőle hallhattunk nem éppen szokványos bemutatást, értelmezést, kritikát és ajánlást. A valaha Genfben dolgozó (1969–1975 közt Rózsa György az ENSZ genfi könyvtárának volt igazgatója) szakember természetesen világperspektívából képes látni és láttatni szakmai problémáinkat, az akadémiai körökben egyenrangúként mozgó tudós természetesen nem felületi-egyszeri-pragmatikus oldalukon ragadja meg a problémákat. Dehát mindez már nem a múlt, nem a pályakép eleme, részlete, hanem a – tágan értelmezett – ma, a hegeli „itzt”.

Aki köszöntönket eddigelé elolvasta, úgy vélhetné: a szerzőt *A társadalomtudományi kutatás és a tudományszervezés tájékoztatási problémái*, a *Scientific Information and Society*, az *Information: from Claims to Needs* c. könyvek szerzője ragadta meg elsősorban. De ne feledjük, Rózsa György írta a 3K nevezetes mo-

hikán sorozatát is, ő a szerzője a fölöttébb különös, egyedi-egyszeri kötetnek is, amelynek címe önmagáért beszél: „Balkezem öt ujjá az Ingres hegedűn”. Most akkor kit köszöntünk, kit ünneplünk a 75. születésnap elmúltán? Talán egészen egyszerűen azt Rózsa Györgyöt, aki soha nem szónokolt a könyvtárosi presztízshanyatlásának okairól és kívánatos megerősítéséről, de aki – könyvtárosként – ezt a presztízst a legmagasabbra emelők közé tartozik.

Azt talán záradékként sem igen szükséges a 3K-ban elmondani, hogy Rózsa György csak látszólag ment nyugdíjba 1996-ban. Természetesen ma is dolgozik: az MTA Könyvtára Pro Bibliotheca Alapítvány elnöke és aktív tudományos kutató. Várható új publikációi bennünket tesznek gazdagabbá. További eredményekben és egészségben teljes hosszú esztendőket kívánunk neki!

Vajda Kornél

Vályi Gábor köszöntése

A múlt évben töltötte be 75. életévét *Vályi Gábor*, aki az *Országgyűlési Könyvtár vezetőjeként és az Országos Könyvtárügyi Tanács elnökeként* a hazai könyvtári élet ismert és aktív szereplője volt a 70-es és 80-as években. Az évforduló alkalmat ad arra, hogy a gazdag pálya főbb mozzanatait és könyvtári vonatkozásait a szakma szélesebb köre elé tárjuk.

1922. február 18-án született Szombathelyen. 1940-ben érettségizett szülővárosában, a premonstei gimnáziumban. Az egyetemi felvételt meghiúsító diszkriminációt követően ipari tanuló, majd műszerész segéd lett a MOM-nál.

1943 októberében munkaszolgálatra hívták be, és különböző táborokban nehéz körülményeket élt át. 1945 februárjában megszökött és bujkálások után, még ez év őszén, a politikai pálya iránti érdeklődése miatt beiratkozott a Külügyi Társaság diplomáciai tanfolyamára. Így tudott – 1946 végén – a Külügyminisztérium sajtóosztályán elhelyezkedni, ahol rövidesen osztályvezető lett. Majdnem 10 évig dolgozott ezen a munkahelyen. Az 50-es évek első felében itt tett németből, angolból és oroszról felsőfokú, franciából pedig középfokú nyelvvizsgát.

1955-ben beiratkozott az egyetemre, s az akkor létrejövő Corvina Kiadóhoz került. Az irodalmi vezetői funkciót hét éven át töltötte be, s közben diplomáját is megszerezte az ELTE bölcsészkarán, a művészettörténeti szak esti tagozatán, 1960-ban.

1962-ben távozott a kiadótól, és a Kulturális Kapcsolatok Intézetében osztályvezetői megbízást vállalt, majd hamarosan fősztályvezetővé nevezték ki. Zsúfolt és nehéz esztendőök következtek *Vályi Gábor* számára: a tőkés országokkal kiépített kulturális és műszaki kapcsolatokat szervező fősztály élén közel 10 évet töltött. 1971. július 1-én megvált a KKI fősztályvezetői székétől, és igazgatóhelyettesként lépett be a nagy múltú, de rendezetlen körülmények között működő Országgyűlési Könyvtárba, ahol fél éven át igazgató-helyettesként mélyült el a

hazai és külföldi könyvtári szakirodalomban, s ismerte meg az intézmény történelmi és közelmúltját, helyzetét, belső viszonyait, személyi, szakmai és egyéb problémáit.

Vályi Gábor 50. életéhez közeledett, amikor 1972. január 1-től – *Vértes György* nyugdíjba vonulásával egyidejűleg – a művelődésügyi miniszter az Országgyűlési Könyvtár igazgatójává nevezte ki. A közgyűjtemény felemelkedését szolgáló sok-sok tennivaló közepette, igen aktív és eredményes tevékenység után, 1983 nyarán főigazgatóként – saját kérésére – vonult nyugalmába.

Tizenkét évnyi könyvtárvezetői időszakában az ország jogi, politikai és történelmi tudományos szakkönyvtára, egyben nyilvános közkönyvtára, parlamenti és ENSZ-letéti könyvtára jelentős fejlődésen ment át. A terjedelmi korlátok miatt itt csak az igazgató legfontosabb intézkedéseit soroljuk fel:

- 1971 és 1976 között, fokozatosan lecserélve a régi, hitelét veszített vezetői gárdát, új, agilis vezetést választott ki, és a fiatalítás gondjait is vállalta;
- a felügyeletet gyakorló művelődési tárcánál néhány év alatt – nagy harcok árán és a kulturális területen addig szerzett kapcsolatai révén – a könyvtár költségvetési és létszámhelyzetében kiugró emelkedést ért el;
- felújította a könyvtár elavult helyiségeit, berendezéseit, megvalósult a legfontosabb eszközök pótlása: a villamos vezetékek cseréje, a műemlék-faburkolat konzerválása, kulturált szociális helyiségek kialakítása, az elhasznált bútorok cseréje, gépesítés (adatfeldolgozók, elektromos írógépek, sokszorosító- és másológépek), a katalógusszekrények és raktári állványok bővítése stb.;
- intenzíven hozzájárult a könyvtár ügyrendjének és különböző (szervezeti, gyűjtőköri, kölcsönzési, zártanyag-kezelési stb.) szabályzatainak szakmai alapokon történő megújításához;
- elvégeztette 1971 és 1975 között a könyvtári állomány leltári ellenőrzését s az utómunkálatok rengeteg időigényes feladatát is;
- új szervezeti egységeket alakított ki (információs és dokumentációs osztály 1972-ben, gazdasági osztály 1973-ban, jogi dokumentációs csoport 1975-ben, a négy különgyűjtemény egyesítésével a Különgyűjteményi osztály felállítása 1978-ban);
- számos új szolgáltatást vezetett be, régieket hatékonyra téve vagy megszüntetve (Világpolitikai információ, 1973–1974, majd gépesítve 1975-től, a külföldi jogi dokumentáció és gépi információs feldolgozása és közvetítése 1976-tól, a magyar állam- és jogtudományi bibliográfia kiadása 1980-tól, az ún. tanácsi dokumentumok megszerzése és feldolgozása 1977-től, az első személyi számítógép beindítása 1982-ben);
- érdemei közé tartozik a könyvtár politikai és jogi információs szakközponti szerepkörének és funkcióinak kifejlesztése 1975-től, az Országgyűléssel, több minisztériummal, információs intézménnyel, a különböző jogi és politikai, valamint a megyei könyvtárakkal való együttműködés keresése és megindítása;
- következetesen fejlesztette a különgyűjteményeket, aktívan kezdeményezte feltárásukat, sokirányú fejlesztésüket (ide tartozik pl. a teljes ENSZ-letét megszerzése 1975-től, s a külföldi különgyűjtemények dokumentációinak beépítése az információs szolgáltatásokba);

- a raktári, olvasói és dolgozói férőhelyek belső erőből történő jelentős fejlesztése ugyancsak említést érdemel (1973–74: tömörraktár a Külföldi parlamenti könyvtár gyűjteménynek, a földszinti raktárterem kétszintűvé alakítása és tömörítése, 1974-ben a jogi kutatószoba megszervezése és a xeroxüzem létrehozása, 1976–1977: számítógépes szobák kialakítása, 1978: az emeleti raktári körfolyosó tömöraktárrá építése stb.);
- fontos szakmai kérdések vizsgálata történt meg és döntések születtek a fejlesztések irányáról is (1972–1973): könyvtári szakrendszer vizsgálata belső és külső szakértőkkel, a katalógusok fejlesztése: a szakrendszer betűrendes mutatókötetek megismerése 1977–1978-ban, a világpolitikai szakmutató és földrajzi katalóguskötetek összeállítása, a könyvtár gyarapítási politikájának egységesítése és a könyvek, periodikumok gyarapodásának erőteljes növelése végig a 70-es években, az olvasótermi kézikönyvtár teljes felülvizsgálata és átalakítása 1974–75-ben stb.);
- a munkatársak oktatását, képzését erőteljesen ösztönözte és támogatta, a könyvtár 1918 utáni történetének kutatását is ő szorgalmazta, illetve indította meg;
- vezetése időszakában a könyvtár számos tájékoztatóval (pl. analitikus-szintetikus összefoglaló kiadványok fontos nemzetközi kérdésekről), bibliográfiákkal, ENSZ-dokumentumokat feltáró kiadványokkal, különböző lelőhely-jegyzékekkel stb. segítette az olvasókat.

Valamennyi tettét, pozitív intézkedését, valamint jószándékú törekvéseit és kísérleteit természetesen nem lehet felsorolni, de egy kérdéskörrel még szükséges röviden szólni. *Vályi Gábor* személyesen és intézményi szinten is aktívan vett részt a hazai és nemzetközi könyvtári szervezetek munkájában: 1972-ben az IFLA parlamenti könyvtári szekciója állandó bizottsága tagjává választotta, 1973-tól pedig a FID-ben képviselte a magyar könyvtárügyet. 1975-ben a Parlamenti Könyvtár a Jogi Könyvtárak Nemzetközi Szövetségének (IALL) tagja lett (1977-ben a IALL-konferenciát Budapesten, a könyvtár szervezésében nagy sikerrel rendezték meg). 1977-ben az MKE társadalomtudományi szekciója első elnökéül *Vályi Gábort* választotta meg, 1979 végén pedig az Országos Könyvtári Tanács elnöke lett. Ezt a posztot még főigazgatói nyugdíjba vonulása (1983) után is, 1989-ig betöltötte. Több írása megjelent a 70-es és 80-as években többek között a Könyvtárs, a Könyvtári Figyelő és a Könyvtári Levelező/lap című szakfolyóiratokban.

Évekig még nyugdíjasként „saját” könyvtárában dolgozott, majd az 1991-es vezetésváltáskor távoznia kellett arról a helyről, amelyet 20 évig a sajátjának érzett. Ezt követően az OSZK-ban helyezkedett el, ahol a magyar könyvtárak nemzetközi kapcsolatainak építésén fáradozik. Emellett hosszú ideje részt vesz a Britannica Hungarica című lexikonsorozat szerkesztési munkálataiban. Fáradhatatlanul és most is a kultúra szolgálatában.

Tevékenységet summázva mindenképpen megemlítenéd: *Vályi Gábor igazgatói* működése idején az Országgyűlési Könyvtár hosszú időn át nem tapasztalt fejlődésen ment keresztül, kiugró sikereket érve el az információk feldolgozásában és szolgáltatásaiban egyaránt. És amit a könyvtár mindig nagy eredménynek

tartott: *a közgyűjtemény korszerűsítése demokratikus vezetési stílussal, jó munkahelyi légkörben ment végbe.*

Az egész könyvtári szakma, valamint az általa vezetett könyvtár nevében kívánunk jó egészséget és olyan színvonalas alkotótevékenységet *Vályi Gábornak*, amilyenben még sokáig örömet leli.

Jónás Károly

„Call for papers”

Felhívás

A Magyar Könyvtárosok Egyesülete és az MKE Nógrád Megyei Szervezete rendezi meg

**1998. augusztus 6-tól 8-ig
az MKE 30. vándorgyűlését**

Salgótarjánban, a Balassi Bálint Könyvtárban és a József Attila Művelődési Központban.

Vándorgyűlésünk fő témája:

A könyvtárak együttműködése az információs társadalom kiszolgálásában.

Az augusztus 6-i plenáris ülés és a 7-i tematikus illetve szekcióülések előadásai a tervek szerint a fő téma következő négy aspektusával foglalkoznak majd:

1) együttműködés a nemzetiségek könyvtári ellátásában

(a Kárpát-medencében élő magyarság és a Magyarországon élő nemzetiségiel könyvtári ellátása – együttműködési formák, helyzetkép és igények)

2) a könyvtári törvény és az együttműködés

(színterek: dokumentumellátás – szolgáltatások – közös vállalkozások; hol tart a követő jogszabályok kidolgozása)

3) együttműködés a telematikában

(a közgyűjteményi és közművelődési telematikai hálózat kialakítása – tervek, eredmények és megoldandó feladatok)

4) együttműködés a különböző könyvtártípusok között

(egyes használati rétegek kiszolgálásában).

Az MKE elnöksége ezennel felhívja a fenti témák valamelyikében jártas szakembereket, hogy előadásukkal járuljanak hozzá a vándorgyűlés sikeréhez. A szervezőbizottság arra kéri az előadónak jelentkező kollegákat, hogy

15–20 perces előadásuk vázlatát, bő referátumát (1–1,5 oldal)

1998. április 10-ig nyújtsák be

az egyesület titkárságának címére:

Budapest, Hold u. 6. 1054

tel./fax: 311-8634

e-posta: mke@mail.c3.hu

vagy h11200mke@ella.hu

Kérjük, hogy tüntessék fel a következőket:

– hol szeretnék tartani az előadást: a plenáris ülésen vagy a tematikus ülések valamelyikén (megjegyezzük, hogy a szervezők fenntartják maguknak a jogot, hogy döntsenek arról, hogy egy-egy előadás hol hangozzék el),

– a szerző(k) nevét, értesítési címét, telefon- ill. faxszámát, e-postacímét.

Az előadások elfogadásáról, és arról, hogy a plenáris ülésen illetve mely tematikus ülésen hangzanak majd el, május elején értesíti a jelentkezőket a szervezőbizottság. Ekkor kapnak tájékoztatást arról is, hogy a továbbiakban kívül állnak majd kapcsolatban az előkészületek során.

Ezt a felhívást megküldjük az MKE szekcióinak és területi szervezeteinek, az MKE központi testületi tagjainak, az Informatikai és Könyvtári Szövetségnek, az Egyetemi Könyvtárak Szövetségének, a Művelődési és Közoktatási Minisztérium Kulturális Örökség Főosztályának és Közművelődési Főosztályának, a Művelődési és Közoktatási Minisztérium Könyvtári Osztályának, az egyetemi és főiskolai könyvtár–informatikai tanszéknek, egyes személyeknek, akiktől előadást remélünk.